

בעולם הספרות

ספר על פילטוס

יכתבו פונטיוס פילטוס, נכתבו בימי שלטונו ביהודה אל ידידו סנקא ברומא ונערכו ע"י ו. פ. קרוזיר. תרגם י. דיסקין, תרצ"א, ירושלים.

השער של הספר הוא כולו רציני ו"מדעי", כביכול כאילו יש לפנינו תעודת היסטורית מממש, מכתבי הנציב השני ביהודה מן התקופה הרומאית, שנגערכו בידי האנגלי קרוזיר. אולם, "עריכה" זו היא מעין "גדפס" בהשתדלות מנדלי מוכר ספרים. וזו יצירה דמיונית, בלטריוסית-פובליציסטית, של קרוזיר עצמו, שהלביש את השקפותיו על יהודה הקדמונית מימי הבית השני בדמות מכתבים פסדו בדונימיים, כתובים בכשרון ידוע ונקראים בעוננו. הספר בטקורו האנגלי עורר תשומת לב ועצת "רעש", אולי יותר מן המדה שהוא ראוי לה, מפני שהוא "עצ שתי ארנבות בירית אחת". מלבד הערכה על יהודה הקדמונית בעצם התפתחותה, כובל שנים לפני חרבן הבית השני, יש כאן גם נסיון לתאר באופן טבעי את מחוקק המצוות ומרצה. ואין לך, כידוע, סנסציה ספרותית גדולה מהי בטח מעיית לתוך מקור המסתורין של הכתובים. נסיה היותר חשובה שבעולם. זו היא דריכה על קצה החבל של הפעמון הגדול, מארנסט רנן עד יוסף קלוזנר. נרעשים המאמינים, מחייכים הבלתי מאמינים — והכל מפללים...

את שני התפידים, שנטל המחבר לעצמו, מלא באופן שטחי ומקוצר קצת, אבל ככבוד של "עתונאי הגון". במגנון חצי פיליטוניסטי באר את הענין מצדו "אנושי"; והאמת שלו, שאינה חדשה בעיקרה, אינה נעימה לפעמים, ככל אמת אחרת. הוא אינו אנטישמי (עד מתי נחלק את האנושות לחובבי תכשיל היהודים ובוהלים בו?). כמו שאינו אנטינוצרי; וכדן למלא את סאת האובייקטיביות שלו, אפשר להוסיף שהוא, כמדומה, יהודי. והוא כוון בדרך כלל לדעתה של ההיסטוריה הכנה בשרמוטיה הראשיים.

היהודים מימי פונטיוס פילטוס היו מהוסרי השכלה יונית; ובכל זאת היו פקחים ונבונים למדי, כדי להבין את ערכה של ה"קולטור טרנריי" הרומאית. גמוסים, דרכים, נשרים — והעיקר מסים ומכסים, תרומה גדולה מכל דבר, למן האוויר והמים עד אכילת פרס. והערבון הבלתי מוגבל לתשלומין היה אוצר המקדש. רומי התרבותית לא בזה עוד את כספי המקדש כהנבלים והטורים הפראים, אלא עשתה "רקביזיציות" חוקיות אבל לשכת האוצר הקדוש לא היתה עוד בימי הבית השני אלא קוסמה עממית, אוסף של פרוטות, הנקרא ביום "מפעל" בלשון נקיה; ועל כן הגן העם בקנאה רבה כל כך על הקרן הלאומית שלו, וקשה היה לשלוט בו. האדיקות הדתית של היהודים הקדמונים היתה רפודה פוליטיקה, והפוליטיקה היתה טעונה נגודים כלכליים. רבים התנגדו לבאי כחה של רומי, הפקידים והכהנים הגדולים, בכת המוסר הסוציאלי ומסתרי הקדושה (מאלה היה גם ישו מנצרת); ואחרים הניפו יד, וקראו: פסח קוח!

האין ההיסטוריה חוזרת על צורה בכדור הארץ על קוטביו? יום ולילה, יום ולילה, וכינתים

בין השמשות, וצללים מתנוששים יחד על זכות הקיום האלמנטרי, ועל יותר מזה...

שני ספרי שירים

- א. "לאור הנר", שירים, ברוך כצנלסון, הוצאת "עונג", ניו יורק, תר"ץ.
- ב. "שירים", ראובן גררם ס, הוצאת "חבורה" על יד "דביר", תל אביב, תרצ"א.

זווגנו יחד את שני פרחי המשוררים, שנחה עליהם רוח השירה העברית באמריקה, כדי לדרוש סמוכין. שניהם דומים זה לזה בתכונתם, מפני הנאי הכביכה שגדלו בה, ושניהם מצטיינים בשרר טיט יכודי אחד, המפתיע אותנו קצת במשקל-ראשון. איזוהי השירה המתאימה, לכאורה, לארץ המכניקה, הפרוגרס והמתיחות המכסימלית של הארץ וההמצאה האנושית? הוה אומר: שירת העז והכבוש, השאיפה והפעילות, הימנון החיים ילא ידעו שבעת. ושני פייטנינו מתנבאים וקא להפך מכל אלה (כחה של הנבואה ב"איפכא מסי תברא"!).

החווה הצעיר והרך כצנלסון מתהלך בכרך רבתי נקורס, המספר במיליוני גלגלים ובתאבון ענקי להנאה ולבצע — והוא שואף על צנוע ושקט מסתורי. "גר" הוא בתוך מציאות זרה, ויונק מאיזו מסורת עבר:

חיי, כפי השלה,
הולכים לאטם
וחלום קדומים בחובם...
אבותי הנחילוני יגון מבין,
נגון נוסף חזון ונאולה.

אלה שירי המשורר מברך עמלים ויורשי ארץ מתוך אפי תיה סלהנית, ואין חלקו עמהם: מנוה שופע כל בית, גבר ישחה על כוס תה, תציע מטה רעיה... ספינה תשרוק מים: — אהה, רחקה תבל! ואלהים ירום.

מת כל יצר בלב הפייטן הצעיר, ואין בו אפילו מן ההתקוממות הקדושה, נחלת המשוררים:

למה אמרוד? ואני דמעת-דום מעיני אלהים.

כמה רחוק כצנלסון זה מכצנלסון חלודי, המשורר הפזיו והעליו! ובאותה המסלה השקטה, הבודדה-המיוחסת, הולך גם גרוסמן, פייטן יותר רחב ונמלץ בשפה עשירה וגמישה:

אחת חמד לבי, אחת: שעה קדושה של דמיונים, ללא אפל ולא אורה —

משורר זה, יותר אמיץ ופעיל, ידע את דרך האהבה, וכח עלומיו הוציאהו מן האפתיה הניר יורקית והביאהו לארץ אבות, להתחמם בענתו כאיר התחיה האקטיבית.

אולם סוף סוף הוא נפעל גם כאן, בזכה על חרבנות ומתמוגג במתק סודות העבר...

מה פשר התופעה המורגה הזאת בדור תוסס והומד, נלחם ובונה? האומנם לא נתאקלמה עוד

העברית מעבר לאוקיינוס האטלנטי, עד כדי להוסיף ולינוק רק מן הספר? האומנם ספואה השטרנות הסוציאליט באמריקה כל כך, שלא נודעוה מכל מהפכות העולם הייטן? אן, מי יודע, אולי צי ועולה בשירתנו הצעירה, מן הצד, איזה כוון חדיש יאל רומנטיקה ותרנית, של איסתניסות שלומיאד לית-פרנסית? משמע, שיש קורטב של אמת בכל אלה יחד...

מ.ר.

מערב במזרח

תולדות הצלבנים בארץ ישראל, מאת ש. א. ו. ש. הוצאת "מצפה" תל אביב, תרצ"א. בהיקף של ק"פ עמודים נותן לנו המחבר הרצה שלמה על התהוות התנועה הצלבנית באירופה, על המפקדים הצלבנים למיניהם, על המסעים בארצות המזרח, ובעיקר — בארץ ישראל, עד אחריתם.

הספר מצטיין בהרצאתו הבהירה ובסגנונו החי. הוא אינו מלקט עובדות יבשות על פי הארץ כים ידועים, שנעשו על ידי אלה שפעלו במסע הצלב, אלא חודר לטהוות הדברים ולרוח אחיה שהיתה בנצרות הצלבנית בימים ההם. הספר נקרא כמפור רב מאורעות, עשיר פעולה והפעלה.

כבר יש לנו בספרותנו ספר חשוב על תקופה זו מאת הר"ר ש. ברנר, וספרו של ש. אוסישקין קובע לו, בכל זאת, יחוד לעצמו. יש לו גם תכונה יותר כללית פלאומית שלנו, כך מעיד גם שם הספר. המחבר אינו רוצה רק לספר את מעשי המלחמות ואת פעולות ההשמדה וכבושיהם של הצלבנים כיהסם ליהודים דוקא. הוא נותן להבין את כל ההיסטוריה הזאת מנקודת מבט אנושית דתית, ואת תוצאות ההשפעה של הצלבנות על העם ערבי, על ידי זה שהמערב בא במסעו זה להכרת המזרח בכלל. זהו ספר אובייקטיבי נסוד ביחס לתופעה הזאת.

וגם אובייקטיביות יתרה מורגשת בספר. המחבר אינו מזכיר בשום מקום את הכותל המערבי שלנו, שכדאי היה להזכירו בימי המלחמות על ובירושלים.

גם מלחמת יהודי חיפה בצלבנים, שמזכיר ב. דייבוב, ברשימותיו ההיסטוריות, מלחמה של כח ועז, שהסילה היתה על הצלבנים, נעדרת לנמרי בספר הזה.

ואולם לספרותנו הוסיף מר ש. אוסישקין ספר טוב והשוב כלסוד דעת תקופת הצלבנים שכתוב גם בהרעאה מושכת את הלב.